

NORSK OLJEMUSEUM ÅRBOK 2011

Et stille diplomati

Oljeseier med spionmetoder og en hemmelig allianse

Av Helge Hegerberg

Vestbase er utviklet til en stor industri-klynge. 600 dekar er tilrettelagt til skip og forsyning, basetjenester, serviceindustri; og det er et stort senter for havbunnsteknologi. Foto: Harald H. Valderhaug

Miljøpartiet Venstre var først ute med oljen i Kristiansund. Et hemmelig oljeutvalg lurte alle konkurrenter, og en «deep throat» opererte i maktapparatet til byens fordel.

Oljealderen har fullstendig forandret livet i kystbyen Kristiansund. Borte er sildeflåten og skipsverftene, konfeksjonsfabrikkene og filet- og hermetikkfabrikkene. Århundrer med klippfiskproduksjon er også avviklet. Det som har flyttet inn er olje- og gassfelt i drift i Norskehavet, forsyning fra land, en industriklunge som skaper oljeservice og meget avansert havbunnsteknologi.

Helge Hegerberg (f. 1958), journalist og forfatter i Midt-Norge, ansatt i Adresseavisens økonomiredaksjon, og har skrevet om oljenæringen i dagspressen siden 1979. Han har skrevet Kristiansunds oljehistorie «Et stille diplomati» (2004) og dessuten «Krifast, møtested og veiskille» (1992), «Angvik-møbler i 100 år» (2006), medforfatter i «Daniel Hagerup, født kunstner» (2009) og «Nær deg, Sparebank 1 Nordvest 175 år» (2010).

I dag er det oljeselskaper som Shell og Statoil som dominerer i Kristiansund. På neste nivå i verdikjeden finnes tunge aktører som Norsea Group/Vestbase, Aker Solution, Aibel, Subsea 7 og FMC Technologies. Under der finnes en underskog av leverandører og serviceindustri av typen Oss-Nor og Solidtech. 3200 mennesker er direkte sysselsatt i oljeindustrien onshore. Det er nærmere 150 virksomheter tilknyttet oljeindustrien i Kristiansunds-regionen.

På installasjonene offshore er det også stor aktivitet. 80 000 passasjerer reiser årlig med helikopter til og fra flyplassen.

Med rekordhøy oljepris i 2011 pumpet selskapene opp brutto verdier på 500 millioner kroner hver eneste dag. Det er fortsatt oljefeber og høy temperatur på sokkelen. Veksten fortsetter. Vi drar lenger ut til havs, borer dypere og driver grensesprengende teknologi videre. Stadig vekk finner industrien smartere løsninger og kan utvinne stadig mer olje og gass fra reservoarene.

Det er i oljebyer som Kristiansund at inntektene strømmer inn til driften av nasjonen. Grunnlaget for velferdsbygging og investeringer internasjonalt gjennom oljefondet har sitt utspring i velfungerende kystsamfunn. Fungerer det godt i Kristiansund, er det bra for Norge. Ett av nasjonens mest inntektsbringende kassaapparat står i den lille og effektive oljebyen.

Satte seg tre viktige mål i 1970

Det har vært litt av en klassereise for kristiansunderne å skifte ut gamle næringer med nye. Men de bestemte seg for å satse på tre ting i 1970 – året da flyplassen for Nordmøre og Romsdal åpnet på Kvernberget lufthavn, og det har de sannelig fått til:

- Bli oljesentrum nord for 62. breddegrad
- Starte opp operaen i Festiviteten
- Bygge fastlandsforbindelse

Kristiansund har fikset alt dette for mange år siden. Allerede i 1971 spilte de igjen opera og har utviklet det til å bli alle distriktsoperaers mor, og det skjer i nært sponsorsamarbeid med oljeindustrien. I 1972 fikk Kristiansund sin status som midtnorsk hovedforsyningsbase med Gjerløw-utvalgets innstilling. Senere falt de politiske vedtakene på plass. Verken Ålesund eller Trondheim klarte å konkurrere med Oljeutvalget i Kristiansund. Suksessfaktorene var personlig kjemi med politiske maktpersoner, godt plasserte kilder og en utrøttelig innsats for å holde hegemoniet.

Å bygge en fastlandsforbindelse fra øyene til fastlandet av Nordmøre, var en mektig oppgave for veibyggere på nasjonalt nivå. Uten vei til resten av Norge kunne ikke byen få oljestatus. En driftsby i oljeindustrien

måtte nødvendigvis være døgnåpen. Den kunne ikke stenge når fylkesbåtene la seg i dvale ved midnatt. Norges lengste undersjøiske veitunnel, Norges lengste hengebru og verdens første flytebru uten sideforankring sto klart til åpning bare dager før byen fylte 250 år i juni 1992. Det var utrolig dyktig timing. Alt var tilrettelagt da driftsfasen begynte på Draugen-feltet på Haltenbanken i 1993.

Gjenreist og akterutseilt

Hva var det så som inspirerte kristiansundere til å satse på oljen nord for Stad? 1970 var det viktige året i byens nye utvikling. Byens ledende menn fikk større visjoner og tenkte på nye muligheter i og med at regionen tok av i jetalderen med flyplass. Fra tidligere var nærmeste avgangshaller på Vigra og Værnes. Skulle nordmøringene til hovedstaden, måtte de reise med buss og ferjer til Oppdal eller Åndalsnes, og ta tog i Gudbrandsdalen.

Byen var omflødd og isolert. Det fungerte så lenge dampbåtene gikk til små steder i fjordene, og det ble verre da transport langs veiene startet for fullt i 1960-årene. Til Kristiansund var det sjøveien som var god.

Kristiansund ble terrorbombet i 1940. Over 800 eiendommer brant ned. Gjenreisningen av byen var et industriprosjekt i seg selv frem til 1964 da det siste monumentalbygg var gjenreist, Kirkelandet kirke. Deretter fulgte noen år med gode sildesesonger. 1967 var den siste store vinteren med sildeflåten som fylte havna. Senere dukket det opp et blaff med lodda fra Finnmarkskysten som råstoff til fem sildeoljefabrikker.

I 1970 var skipsindustrien inne i en viktig fase. Verftene Storvik og Sterkoder skaffet seg mange kontrakter. Sjøfolk i utenriksfart ble rekruttert til sveis, rør og platearbeid. Det var også fremgang med industriprodukter i plast og det var kosmetikkprodukter som ga arbeid til begge kjønn.

I anledning av at flyplassen åpnet 30. juni 1970, ble det arrangert en stor salgsmesse i byen under slagordet «Møre mere med». Kommunikasjoner i videste forstand var tema i denne messetid. Romfartsorganisasjonen NASA leide ut en modell av månelandingsfartøyet og romkapselen fra den vellykkede landingen med Apollo XI i 1969, og en modell av Saturn-rakettene var også utstilt på messeplassen. Luftfart og romfart var store tema i 1970. Det åpnet for å tenke større og videre.

Angret en kjapp konklusjon

En person som inspirerte noen politikere i Kristiansund, var geologen Christoffer G. Oftedahl (1917–1982). I norsk oljehistorie er han kjent for å ha underskrevet et brev datert 24. februar 1958 fra Norges Geologiske Undersøkelse. Notatet gikk til Utenriksdepartementet, og det var et svar på en henvendelse fra en FN-konferanse i Geneve om havets folkerett: «Man kan regne med at kontinentalsokkelen utenfor den norske kyst

består av de samme bergartsformasjoner som på land i tilsvarende områder. Man kan se bort fra muligheten for at det skulle finnes kull, olje eller svovel på kontinentalsokkelen langs den norske kyst.»

Oftedahl angret senere på denne kjappe konklusjonen. Brevet ble skrevet under hastverk. Han tok også et forbehold i begynnelsen av sitt notat, om hva NGU umiddelbart kunne uttale, og det ble understreket at «utredningen ikke ga noen gjennomarbeidet utredning av de kompliserte problemer vedrørende kontinentalsokkelens geologi og mulige råstoffkilder langs Norges kyst».

I 1960-årene var Oftedahl en glimrende forteller om muligheter for oljefunn i Nordsjøen. Da han begynte å interessere seg for petroleum, lanserte han teorier som gjorde at folk fikk hakeslepp av undring. For det lille oljemiljøet i Kristiansund var han til stor inspirasjon den første tiden. Et dynamisk foredrag holdt han i Kristiansund akkurat på den tiden oljefebren begynte å stige i Stavanger våren 1970, og Oftedahl utstyrte oljelobbyen i Kristiansund med en tremodell av de geologiske forhold på Haltenbanken, med sedimentære lag, til oljeutstillingen OTC i Houston i 1973. Trekassen var både sensasjonell enkel og innholdsrik på informasjon, og den er tatt vare på og er utstilt i Petrosenteret, byens oljemuseum.

Den 27. april 1970 offentliggjorde Phillips-gruppen at et nytt og betydningsfullt oljefunn i norsk undersjøisk område i Nordsjøen var oppdaget (Ekofisk). Oljefunnet er i ettertid blitt karakterisert som den største og viktigste enkeltbegivenhet i Norges etterkrigshistorie. Sjøfolk og fiskere fra Mørekyten meldte seg straks for å få arbeid sammen med ameri-

Arne Tryggseth.

Foto: Tidens Krav

Formannskapet bør teknisk rådmann
undersøke og kartlegge kommunale og
private områder innen byer, med mulig-
heter for kaiarmuninger, som kan
egne ^{seg} som tomter for serviceindustri
for oljeboring. Et eller flere slike
områder bør imidlertid kan være
aktuelt båndlegges til slikt formål.

Kr. råd 17/9-70

A. Tryggseth

kanerne på leteriggene og seismikkskip som opererte utenfor Stavanger. Oljealderen gjorde sitt inntog i 1970 etter at resultatene av letebrønn nummer 33 var tolket ferdig.

Arne Tryggeseth, indremedisiner, lanserte basevedtaket. Det håndskrevne forslaget fra Arne Tryggeseth i Venstre. 17. september 1970 er oljens fødselsdag i Kristiansund.

Et benkeforslag som overrasket alle

17. september 1970 var det formannskapsmøte i Kristiansund. Det var som vanlig lukket for offentligheten. Ingen store saker sto på dagsorden i et møte som ordfører Asbjørn Jordahl (A) ledet. Anonymt under tittelen «Nedsettelse av et utvalg» kom det opp et spennende forslag fra partiet Venstre, fremsatt og ført i pennen av Arne Tryggeseth. Formannskapets medlemmer ble kraftig overrumplet over det offensive initiativet som ble lagt frem, som formulerte seg med store vyer om fremtiden og Kristiansunds strategiske plassering hvis det var olje på Haltenbanken:

«Formannskapet ber teknisk rådmann undersøke og kartlegge kommunale og private områder innen byen, med muligheter for kaiarrangementer, som kan egne seg for tomter til serviceindustri for oljeboring. Et eller flere slike områder bør inntil tilbud kan være aktuelt båndlegges til slikt formål.»

Legen Arne Tryggeseth (1928–2006) i miljøpartiet Venstre, en ålesunder, var politikeren som startet oljeløpet i Kristiansund. I ettertid var det en godt bevart hemmelighet at det skjedde på denne måten. Venstre var ikke selv så stolt av det, i alle fall deler av Venstre mislikte tanken på egen kreativitet, og så var dette hjembyen til stortingsmann Hans H. Rossbach som var kritisk til oljenæringens forflytning nordover og tempo i utbygging. Oljeutslipp i sårbare kystmiljøer var en aktuell trussel mot fiskeri og fangst.

Konkurrerende partier som Høyre og Arbeiderpartiet har i årenes løp ikke nevnt med et ord at det var Venstre som hadde ideen og initiativet. De ønsket selv æren for arbeidet de senere la ned i det politiske oljeutvalget.

Forslagsstilleren gikk ut av politikken og definitivt ikke inn i oljealderen. Han sluttet med politikk fordi arbeidet ble en belastning for hans praksis som doktor.

Etter basevedtaket som Tryggeseth fikk lansert, ble det nedsatt en hemmelig «komité» – det senere Oljeutvalget – og her var det de tre store i lokalpolitikken som tok plass: Konsul William Dall (H) som leder, ordfører Asbjørn Jordahl (A) og apoteker Otto Dyb (V). Det fjerde medlemmet var teknisk rådmann Ole Gunnesdal.

Ved oljebyens 40-årsjubileum 17. september 2010 var Jordahl den eneste gjenværende av det første Oljeutvalget, og han mente da det var en overdrivelse å legge så stor vekt på Venstres forslag den 17. september 1970.

Dette er litt typisk for reaksjonen til de tre store i Oljeutvalget, Dall, Dyb og Jordahl, de husker ikke hvordan det hele startet, merkelig nok, selv om det var begynnelsen på noe stort og nytt. Trioen som var de ledende menn i hver sin leir av lokalpolitikken, ville siden også være en del av ideen og opphavet, og ha eierskap til hvor fremsynte man den gang var. De forankret senere i tale og tekst sitt engasjement og gjer-ning tilbake til 1970 i alt som hadde med byens utvikling innen olje å gjøre. Sammen gikk de tre til fotografen i 1992 for å bli fotografert til eksponering i en jubileumbok med ulike historiske kapitler. Fotografiet festet seg som portrettene av «The Grand Oil Men» – men her manglet forslagsstilleren Arne Tryggeseth, mannen bak basevedtaket.

Han fikk ingen ære, og han ønsket heller ikke å bli trukket frem i lyset. Selv etter at undertegnede fant det håndskrevne basevedtaket på en lapp i formannskapsprotokollen fra 1970 under journalnummer 2200, ville han ikke gi så mange detaljer. Han husket godt det som hendte under oljens fødselsdag, men var beskjeden på egne vegne da han ble intervjuet om dette 33 år senere. Opplysningene måtte dras ut av ham, men så kom han på gli, og det han da berettet kunne forankres i protokollen om sannheten om den spede begynnelse, et vedtak om å finne areal til oljebase og nedsettelse av et oljeutvalg.

*Den hemmelige
Komiteen trer frem
19. mai 1971. Fra
venstre apoteker Otto
Dyb (V), ordfører
Asbjørn Jordahl
(A), konsul William
Dall (H) og sekretær
Kristian Sylthe.
Foto: Tidens Krav*

En mann for de store anledninger

3. november 1970 ble William Dall valgt til formann i «Komiteen». Han var en mann for de store anledninger, de lange løp, og han hadde en sterk posisjon hos ordføreren. Skipsmegler Dall hadde allerede kon-

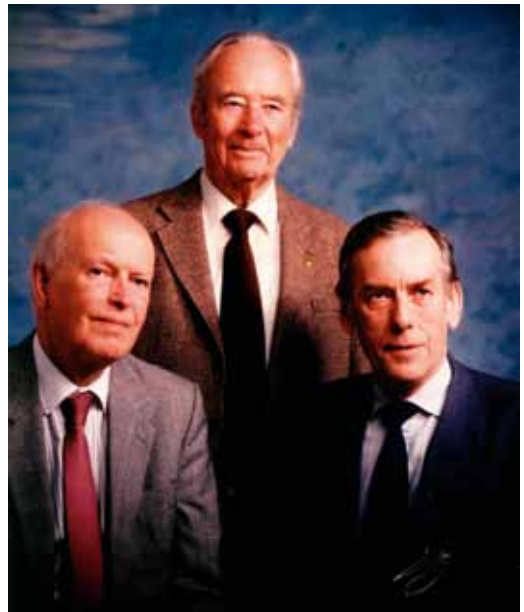
taktene i shippingmiljøet som nå sto på terskelen til oljeindustrien. Dall ledet flyplasskomiteen til seier over Molde i 1968. Dyb støttet også Dall, og det var Dyb som reiste forslaget om formann. Dall hadde bakgrunn i en skotsk kjøpmannsslekt og han var beskjeden og konservativ, og du kunne tiltro mannen hemmeligheter og fortrolige opplysninger. Dyb sa mange ganger om ordfører Jordahl, den dyktige og egenrådige ordfører i Ap: «Han er min beste fiende.»

William Dall (1913–1996) ble den naturlige leder av det kommunale oljeutvalget på grunn av sin enorme kontaktflate og kontaktskapende evner. Han var det naturlige samlingspunkt for å legge strategier inn i en ny epoke. Han var med i kampene i Nord-Norge våren 1940 som fenrik i 3. Berg-artilleribataljon, deltok i en motstandsgruppe fra 1941 og han virket som sjef for XU Møre og Romsdal i 1942–45.

For den som har hatt gleden av å studere Dalls arkiver, lese dagbøker og personlige betraktninger, sitter man igjen med en følelse av respekt og beundring, av systematikk og evnen til å nøste tråder til en fast tamp. Arkivet var hans hemmelige lidenskap. Der er det orden. Ikke en eneste bevegelse er utelatt. Fakta ble samlet inn systematisk, notater skrevet ut og disse ble debattert i «Komiteen» i lukket rom og få betrodde til stede. Dall var en optimist av natur.

Otto Dyb (1923–2002) gikk en lang maraton for at Kristiansund kunne bli Midt-Norges oljehovedstad med forsyning og drift, det tredje tyngdepunkt etter Stavanger og Bergen. 25 år av sitt liv brukte han til oljelobby i et uselvisk arbeid som det står respekt av. I 25 år var han i Oljeutvalget, og 15 av disse som formann og i to år var han ordfører – den første borgerlige ordfører etter krigen, i årene 1980–81.

I oljepolitikken var moderpartiet Venstre fast bestemt på å vente i mange år med boring nord for 62. breddegrad av hensyn til oljeutslipp og at fiskerne ikke ble presset ut av de rike fiskeribankene. Partileder Rossbach var i sin periode 1976–82 meget restriktiv i spørsmålet om å åpne nye områder, og Otto Dyb gikk alene lokalt ved å kjøre en aggressiv kampanje om å åpne både Haltenbanken og Møresokkelen.

*De tre store hos fotografen i 1992, Otto Dyb (fv.), William Dall og Ashjorn Jordahl.
Foto: Engvåg*

Kristiansund Venstre tok i en valgkamp æren for å ha vært mest fremsynt i oljespørsmålet. Også Rossbach skrev under på et opprop om at «oljen er en lokal ressurs på linje med fisk og vannkraft, Venstre var først ute med oljen i Kristiansund, Venstre vil gå inn for prøveboring i Midt-Norge, ikke bare i Troms som antydnet av direktør Arve Johnsen i Statoil».

Vi minner om fra historien at Venstre ble delt under landsmøtet på Røros i 1972, i EF-spørsmålet.

Dyb kunne opptre litt plagsomt mot maktmennesker, og det trengtes en kvassere tunge når noen måtte synge ut til typer som Fred Olsen som nølte med baseetablering i Kristiansund, til Arve Johnsens enorme makt i oljepolitikken eller det var Harald Norvik som ønsket å flytte Statoils letetekontor fra Kristiansund til Harstad. Dyb hadde et anstrengt forhold til Statoil, likte seg bedre hos Conoco og Shell, og ønsket en komplett oljeby med følgende aktører på plass i driftsfasen: Shell, Statoil, Saga og Hydro med driftsorganisasjoner og Oljedirektoratet som faglig myndighetsinstans.

Fra ordførerstol til ministerpost

Asbjørn Jordahl (f. 1932) var ordfører i Kristiansund i perioden 1967–77. I oljen er hans største resultater knyttet til medlemskapet i flyplasskomiteen, Arbeiderpartiets sentralstyre, oljeutvalget, fylkesutvalget i Møre og Romsdal og Midt-Norsk Oljeråd. Da Kristiansund først var i teten, arbeidet han målrettet for at byen skulle ligge der. Hans livs prosjekt har vært å bygge og beskytte hjembyen som han er svært knyttet til kulturelt og historisk.

Jordahl var stortingsrepresentant i en periode (1977–81), og han var statsråd i Samferdselsdepartementet i regjeringen Nordli fra 11. januar 1978 til 8. oktober 1979. Som samferdselsminister trykket Jordahl på de rette knappene for at Ørlandet og Vigra ikke skulle bli reelle konkurrenter for helikoptertrafikken til Haltenbanken. I stortingsmelding nr. 46 for 1979-80 ble det fastslått at helikopter- og forsyningstjenesten i forbindelse med boreoperasjonene utenfor Midt-Norge skulle skje fra Kvernberget lufthavn i Kristiansund. Her er det også referert til utbyggingen av oljebasen i Vikan som ville stå ferdig til borestart sommeren 1980.

Seieren gikk igjen til Kristiansund. Helikopterservice har tatt hånd om helikopterpassasjerene til offshoreinstallasjoner fra begynnelsen i 1980. Basen har ypperlig beliggenhet ved havet for å kunne fly på en teknisk og sikker måte.

Den petroleumsrelaterte utviklingen ligger i et skjæringspunkt mellom politikk og økonomi, men det er overvekt av politikk når møringene kjører i gang. Midt-Norge fikk to ilandføringssteder av gass, og selv om alle gassfeltene med unntak av Ormen Lange ligger vest av Trøndelag,

er terminalene plassert i Møre og Romsdal, på Tjeldbergodden i Aure og Nyhamna i Aukra. I lokaliseringsspørsmål er møringene ekstremt dyktige, når de står samlet, og det gjorde de etter hvert på 1970-tallet. Verre er det når lokaliseringkampen bryter løs internt i fylket. Det har vært slike kriger også, og da er resultatet blitt dårligere enn ved enighet.

Bare kalt «Ossi» blant venner

Mens Stavanger hadde sin målrettede oljepolitiker i Arne Rettedal og senere Ap-politiker og oljedirektør Gunnar Berge, Harstad hadde Arnljot Norwich og Nord-Norge Rolf Hellem, hva kunne Kristiansund skilte med av kontakter eller kilder i konkurransen mot sunnmøringer, trøndere og helgelendinger?

Navnet er Oluf Christian Müller (1921–2001), departementsråd i Industridepartementet 1969–89, bare kalt «Ossi» blant venner. Han var barndomsvenn av William Dall. Deres fedre var også omgangsvener. Müller senior var disponent ved Aktiesmørfabrikken Goma i Kristiansund og stortingsrepresentant for Frisinnede Venstre i en periode.

«Ossi» er den personen som har hatt størst betydning for at Kristiansund ble utpekt som hovedforsyningsbase for leteaktiviteten nord for 62. breddegrad. Uten den nære og personlige kontakten mellom William Dall og departementsråd Oluf Chr. Müller i Industridepartementet, ville ikke Kristiansund kommet i posisjon som baseby.

Det var «Ossi» som satte Dall, Dyb og Jordahl på sporet i 1971, og siden fulgte han kristiansunderne som en skygge i bakgrunnen som rådgiver og samtalepartner, som strateg og tilrettelegger av det riktige tankegods.

«Ossi» blant oljegutta var «The deep throat» i systemet som holdt Oljeutvalget på rett kurs. Avsløringen om forbindelsen «Ossi»-Dall kom frem i oljeboka «Et stille diplomati» med bakgrunn i møtereferater, dagbok og møtekalender. Det var forberedende møter, og det

var møteplasser som ingen kunne kontrollere. Det ble lagt distriktspolitiske hensyn til basevalgene i Kristiansund og Harstad. Det geniale var å sette en interdepartemental gruppe til å utrede lokalisering slik at politikerne holdt seg unna i en tidlig fase. Innstillingen var klar i oktober 1972. Først ble Dall kontaktet og informert, og Oljeutvalget i møte 6. desember – og deretter gikk det ut en kunngjøring. Kristiansund lå i noen løp godt under skjema.

*Departementsråd Oluf Chr. Müller var mentor for Kristiansunds oljeutvalg i den spede begynnelse.
Foto: Ingrid Müller*

Som departementsråd betjente Müller i alt elleve statsråder og ni regjeringer. Han holdt sin hånd over fødebyen, og lært opp nye statsråder til å tenke rett om Kristiansunds spesielle stilling.

Det interdepartementale utvalg, Gjerløw-utvalget oppkalt etter byråsjef Tore Gjerløw, pekte på Kristiansund som oljeby allerede i oktober 1972. Den nye statsråden i Industridepartementet i Lars Korvalds regjering var banksjef Ola Skjåk Bræk, også han med lokale interesser fra sin hjemby Ålesund. Rapporten ble liggende i departementet i hele funksjonstiden til statsråden. Det var en tålmodighetsprøve for alle parter. Og i mens modnet Kristiansunds posisjon.

De første embetsmennene som hadde med norsk oljepolitikk å gjøre de første årene er det som kalles embetsverkets gylne øyeblikk. Det ble store saker å håndtere som opprettelsen av Statoil og Oljedirektoratet, til tempo og investeringer, utenlandske selskaper som ble presset til å bruke norske leverandører og det var et hensyn til norsk forskning og teknologiutvikling.

Kristiansunds petroleumsutvikling er en historie om noen få og fremsynnte politikere som tidlig forsto rekkevidden av eventyret som startet med Ekofisk. Det var lite kunnskap i 1970, men de startet arbeidene så tidlig at det ennå var ingen permanent utbygging på norsk sokkel.

Det er også interessant å se hva som er den første kontakten fra Kristiansund til et oljeselskap. Allerede 15. mars 1971 skrev ordfører Jordahl brev til Shell og etablerte en kontakt. 17 år senere valgte Shell Kristiansund som base- og driftsby for Draugen-feltet, første felt i drift nord for Stad, og senere har Shell vokst til drift av gassfeltet Ormen Lange og det blir et tredje felt, Linnorm i drift i 2017. Innen nettverksbygging har Kristiansund alltid vært dyktige. De har hatt mange folk på heltid i 42 år for å snakke med de rette folkene. Arbeidet fortsetter den dag i dag på dette viset. Det er fullt trøkk hele veien med oljelobby.

Kristiansund var tidlig ute og de satser på å vinne frem med god personlig kjemi. De er også kjent for å feste hardt og skape liv i leiren. Denne stilen tilhørte 1980- og 90-tallet. Ut av en operakveld i Festiviteten ble det mange samtaler om olje og gass. Det var fisketurer, konferanser og kulturarrangement. Når for eksempel Shell fikk en så sterk posisjon på sokkelen med operatørskap på Draugen, Ormen Lange og Linnorm (først kalt «Presidenten»), så hadde de stor hjelp av de politiske kanaler fra Kristiansund til politisk makt i Oslo. Mange ganger var veien lettere fra Kristiansund enn Stavanger.

Asbjørn Jordahl er i 2012 fortsatt en aktiv lokalpolitiker for Ap. Han sier dette om situasjonen i 1970: «Vi så mørke skyer i horisonten. Noe måtte gjøres. Konfeksjonsindustrien kunne telle sine levedager. Vi så at utflaggingen kom. Derimot var det mer positivt med våre to skipsverft, Storvik og Sterkoder, og vi hadde god folketallsutvikling. Vi satset på oljen da det meldte seg en mulighet. En liten gruppe satte seg ned med

systematisk arbeid for å komme i posisjon. Pisseprat var ikke vår stil. Vi sørget for å få facts på bordet. Kontaktnettet opparbeidet vi raskt. Vi satt med de politiske kontaktene til Industridepartementet og regjeringen.»

Dall og Dyb alltid på farten

De første kontaktene fra Kristiansund til nye allianser ute var Norsk Vikingolje i Trondheim og Ivar Ytreland Trolla Bruk. Trønderne så på seg selv som de første innen olje i Norge med ekspedisjonene i regi av Norsk Polarnavigasjon til Svalbard på 1960-tallet og boreoperasjoner på land. Trønderne gikk sine egne veier, men de ble senere invitert til eierskap i Vestbase i Kristiansund med selskapet Midnor. Det var en stor gest fra Nordmøre.

I Stavanger fant kristiansunderne frem til baseselskapene Norsco og North Sea Exploration Services. Straks Statoil hadde åpnet i 1972, fikk de til et møte med Arve Johnsen. I Oslo var det Industridepartementet og Lokaliseringsutvalget som var kontaktpunktene. William Dall hadde dessuten et nettverk til rederne gjennom sitt verv som formann i Norske Skipsmegleres Forbund.

Allerede i november 1970 informerte Oluf Chr. Müller om myndighetenes planer for petroleumssektoren, og det ble ordnet med et møte i North Sea Operators Committee Norway. Der knyttet utsendingene kontakt med Andy Waale. Dette var samarbeidsorganet for alle operatørselskaper på norsk sokkel, og var operativt i årene 1965 til 1978. Müller sendte også en oversikt over Aker-gruppens selskaper til Dall. Senere, i mars 1971, fikk Dall detaljene i stortingsproposisjonen som departementet arbeidet med, samt at det ble gitt en bekreftelse på at publikasjonen som Kristiansund hadde laget for å presentere mulighetene i byen hadde gjort inntrykk på statsråden Sverre Walther Rostoft, Høyre.

Dall og Dyb var alltid på farten. Oljespørsmål fylte dagene i 25 år. «Vi har vært så få», er et utsagn de trekker frem om sitt eget virke. Det var en liten gruppe som lukket seg inne på rådhuset for å diskutere og utveksle de siste opplysninger som var samlet inn. Få personer fikk være med i den innerste sirkel. Kristiansund ble kjent for sitt stille diplomati. Det ligger der som et hedersord for perioden 1970 til 1980 i den langtrukne ventetiden på aktivitet på sokkelen. Helt frem til oljebasen Vestbase åpnet i 1980, var strategien å holde kjefst utad og jobbe stille innover i maktsystemene regionalt og nasjonalt.

Vi kjenner til Dalls historie som XU-agent under krigen. Han var MK1, øverste leder mellom Romsdalsfjorden og Trondheimsfjorden, og organisasjonen hadde kjempesuksess med å identifisere invasjonstyrkens anlegg. XU hadde en kilde som brakte frem alle detaljer om forsvarsanlegg i området, og denne mannen ble en avhopper som XU-agent Einar Sæter fra Øksendal reddet over til Sverige. Det gikk mange år etter krigen før det kom ut opplysninger om spionnettverket.

Men også i fredstid skal William Dall ha vært deltaker i spionasje. Einar Sæter og sønnen Svein Sæter skriver om dette i sin bok «XU i hemmelig tjeneste», tredje utgave 2007:

«XU-sjefen på Nordmøre, William Dall, var involvert i spionasje mot Sovjetunionen etter krigen. Han var med i planlegginga av aksjonar der vestlege agentar vart sendte austover om bord på skip i utanriksfart, under dekke av å vera sjømenn. Dette fortalte Dall til forfattarane etter at første utgåve av denne boka kom ut i 1995. Dessverre vart William Dall brått sjuk og døydde før han fekk fortalt meir.»

Ålesund opprettet også et oljeutvalg

Konkurrenter var på banen sent på året i 1970. Også Ålesund opprettet et oljeutvalg og kopierte Kristiansund. Det bestod av Gustav Flisnes, Nils Liaaen og Einar Volstad. Ålesund arbeidet med sitt prosjekt Stadinvest/Stad Supply og hadde skipsreder Sverre Farstad jr. i spiss, men Kristiansund hadde hele veien et forsprang. Nordmøringene la til rette for nytt industriareal på Nordlandet, tett ved flyplassen, og de arbeidet hardt med industrilokalisering for petrokjemi. Disse anleggene trengte store områder, og det fantes i nabokommunene Tustna, Averøy og Frei. De ble trukket inn i et samarbeid med regionsenteret. Petrokjemi og areal var noe «Ossi» tipset om, og Kristiansund gjennomførte en stor utredning. Fantest det olje og gass på sokkelen, satt regionen klar med arealer på tre tusen dekar.

Både Dall og kommunearkitekt Kristian Sylthe dro rundt til grunneiere for å spørre om sjønære tomter til fremtidig oljeindustri. Det var en kartlegging som pågikk i det stille, under fire øyne med de som eide grunn av strategisk karakter. Internt i byen lette de etter et baseområde på åtte til ti dekar med kai som kunne betjene supplybåter. Litt smått var det sammenlignet med 50 mål i Stavanger, men det fikk holde til en beskjeden start. De hadde åtte aktuelle områder i indre havn og med Gasskraftverktomta/Loennechens kullkran på topp. Deretter fulgte Kristiansund småbåtlags anlegg i Vågen og Hjelkremkaia på Gomalandet.

På et tidspunkt før jul i 1970 var Ålesund aggressive i kampanjen sin og de fikk inn nyhetssaker i en rekke aviser om egen fortrefelighet landet rundt med hjelp av Norsk Telegrambyrå, og da gikk ordfører Jordahl ut i lokalavisene med følgende beskjed: «Også Industridepartementet er begeistret for den måten Kristiansund vil gripe saken an på.» Linken til «Ossi» er tydelig hele veien.

For øvrig fikk «komiteen» arbeidsro fra Romsdalsposten og Tidens Krav. Redaktørene var underrettet om innsamlingen av kunnskap. De skulle få beskjed når alt var klart.

Det var et alvorlig feilgrep fra Ålesunds side å la kommunens oljepolitikk bli styrt av et privat selskap i stedet for at kommunens egne politikere og administrasjon skulle tatt seg av disse spørsmålene.

I 1971 ble det kjent at Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen undersøkte mulighetene for bygging av atomkraftverk i Midt-Norge, og Nordmøre hadde mange lokaliteter å tilby. Den aller beste tomta lå på Hyttneset i Tustna. Komiteen var positiv til atomkraft.

Først 19. mai 1971 trådte den hemmelige oljekomiteen frem i lyset. De arrangerte en pressekonferanse for å markedsføre sin fyldige brosjyre på 40 sider inkludert kart- og tabellbilag og fortelle om industriområder som var de mest aktuelle. Allerede på dette tidspunkt hadde «Komiteen» oppfylt basevedtaket som formannskapet gjorde 17. september 1970. Oljeutvalget ble oppnevnt i formannskapet 13. oktober og hadde konstituerende møte 13. november 1970. De definerte sin hovedoppgave ved å registrere arealer egnet til baseformål og annen tilknyttet virksomhet. Innen byens grenser er det trangt. Kristiansund var i areal Norges minste by med 22 kvadratkilometer å boltre seg på.

Politiske vedtak faller på plass

Kristiansund hadde støtte på Nordmøre til å bli hovedforsyningsbase. I stortingsmelding nr. 76 for 1970-71 er spørsmålet om opprettelse av forsyningsbaser tatt opp. Departementet sier de vil samarbeide med fylkesmyndighetene nord for 62. breddegrad og legge forholdene til rette distriktspolitisk for den virksomhet som vil komme.

Uttrykket distriktspolitisk hentyder indirekte på Kristiansund og Harstad, som dekker henholdsvis Midt-Norge og Nord-Norge.

I stortingsmelding nr. 30 for 1973-74 bygde departementet på Gjerløw-utvalget som avga sin innstilling 27. oktober 1972 om lokaliseringskrav og stedsvalg for fremtidige hovedservicebaser. Ut fra forutsetningen om at boring ville starte i rimelig nærhet, konkluderte arbeidsutvalget med å foreslå Harstad i nord og Kristiansund for Nordvestlandet.

Om Kristiansund sa utvalget at det ut fra et distriktspolitisk synspunkt ville det være av stor betydning å styrke næringsgrunnlaget i området samtidig som byen ville ligge sentralt ved leting etter olje utenfor Møre- og Sør-Trøndelagskysten.

Kristiansund er kjent for sin gode havn. Mekanisk industri og skipsverft var næringer som gikk godt. Da lokaliseringen var på plass, kunne Kristiansund starte arbeidet med å få utviklet et stort industriområde på sørsiden av Nordlandet. I byens generalplan ble det tatt høyde for en utbygging på flere hundre mål i Vikan, og med etappevise utvidelser i fremtiden både østover og vestover. Denne planen er svært visjoner og pekte 40 til 50 år fremover.

I tillegg var det massiv støtte i hele fylket i 1973 om baselokalising med ti mot en stemme i fylkesutvalget. Kun en representant (Jon Strømsheim) ville at Kristiansund og Ålesund skulle stilles likt. Resten av fylkesutvalget støttet fylkesmannens innstilling om at Kristiansund skulle få hovedservicebase for oljeleting på strekningen fra 62. breddegrad til Lofoten.

Likeså var behandlingen i Midt-Norsk Oljeråd. De støttet opp om Kristiansund. Midt-Norsk Oljeråd ble for øvrig etablert etter initiativ fra Kristiansunds oljeutvalg. Også flertallet i Industrikomiteen på Stortinget gikk inn for Kristiansund, og Kommunaldepartementet henstilte til Ålesund i 1973 om stille sine oljeplaner i bero. Lokalt næringsliv på Sunnmøre hadde reist hele tre millioner kroner i aksjekapital for å komme i gang. Departementet mente det var uheldig å binde lokalisingen gjennom privatøkonomisk engasjement før saken var videre klarlagt. Kommunaldepartementet støttet forslaget fra det interdepartementale utvalg om at en oljeservicebase for Nordvestlandet burde lokaliseres til Kristiansund.

Dette var også en indirekte melding til Aker-selskapet Norsco om ikke å satse uten vett og mening i Ålesund når myndighetene hadde et annet syn.

Politisk håndverk og allianser

Ingen visste ennå hvor man skulle lete på sokkelen, men forsyningsbasene var allerede valgt ut. Ålesunds nederlag for Kristiansund ble en

Alf Dahl er basesjefen på Vestbase. Han har sikret nye industriområder som kan ta stor vekst i fremtiden.

Foto: Hans Ohrstrand

avgjørelse som sunnmøringene nesten ikke klarte å bearbeide. De fikk ikke lov til å konkurrere om basens beliggenhet.

Trondheim var ikke særlig opptatt av å tenke på baselokalisering. Trønderne hadde større tanker om selv å drive oljeleting til havs og investere i operativ oljevirkosomhet. På den politiske siden kjempet de hardt for å få Oljedirektoratet lagt til Trondheim. Det lyktes de ikke med.

Kristiansund tenkte mest på havn, forsyning og driftsorganisasjoner, og hadde tett kontakt med internasjonale oljeselskaper og etter hvert Den norske stats oljeselskap gjennom 1970-årene. Kristiansund lot seg smøre skikkelig med penger av oljeselskapet Mobil i 1978. 30 000 dollars mottok de til å dekke utgifter til reiser, informasjon og markedsføring. Kommunen behøvde ikke å levere noe regnskap for midlene, og den eneste forutsetningen var at det ble arrangert en oljekonferanse i byen i Mobils navn.

Det er også en annen smørehistorie fra midten av 1980-årene. Kristiansunds ordfører Øivind Jensen (A) og med fru Jorunn ble sendt av Shell på språkkurs i England. Varigheten var to uker.

En annen historie gjelder oljeselskapet Texaco som ville betale for 350 kvadratmeter sykehusbygg og 15 sykehussenger ved utvidelsen av fylkessykehuset i Kristiansund. Prisen var 2,8 millioner kroner, tilsvarende nedskjæringen fylkestinget hadde gjort for det nye sykehuset i Kristiansund. To konsulenter hadde «gitt bort» penger de ikke disponerte, og det hele var en røverhistorie som villedet mange, ei fjær som ble til fem høns.

Derimot er det sant at Mobil og Arco spyttet inn en mange millioner i Laboratoriebygget ved fagskolen på St. Hanshaugen for å heve kompetansen i oljeopplæringen, og det ble handlet utstyr og materiell som ingen fikk bruk for.

Nordland fylke har ikke hatt samme evnen som møringene til å samle seg om en petroleumsstrategi. Rolf Hellem (A) var den sterke politikeren fra Nordland som var saksordfører for oljesaker i 1972, men Sandnessjøen som baseby oppnådde ikke tilsvarende gevinst som Norwich og Müller brakte til Harstad og Kristiansund. Hellem ville ha to baser nord for Stad, og opptrådte mer som en rikspolitiker uten sterke bindinger til hjemfylket. Rolf Hellem ble født i Sør-Frøya i 1923 og virket i mange år ved jernbanen i Narvik, og satt som medlem i Stortingets industrikomité fra 1969 til 1981. Hellem arbeidet for Harstad og Kristiansund, nabokommuner til Narvik og Frøya.

Da Kristiansund kommune offentliggjorde sitt arbeid med lokaliseringsrapporten i 1971, ble denne sendt utvalgte oljeselskaper og strategiske personer i politikk og næringsliv på nasjonalt nivå. I Harstad ønsket man å få tilsendt rapporten, men fikk blankt avslag: «Vi gjør ikke grovarbeidet for andre.»

Det er interessant å se hvordan politisk håndverk og allianser med næringslivet og rikspolitikere har vært viktig for utviklingsmønsteret i petroleumsaktivitet.

De som har fått lov til å skrive Norges oljehistorie, som omhandler mye om statens delaktighet og Stavangers unike posisjon, har ikke funnet særlig mye å skrive om fra Norskehavet og Barentshavet. Det er korte kapitler i det store bildet, og noe som må rettes opp og bli balansert i tiden som kommer.

Samarbeidet og løsningen med fiskerne

Kåre Ellingsgård overtok som ny fylkesmann i Møre og Romsdal i 1973, og han var raskt ute med å tro på oljeforekomster nord for Stad. Det er han som skal ha mest av æren for å ha involvert fiskerne i Midt-Norsk Oljeråd i februar 1975, og som maktet å peke ut de første blokkene på Haltenbanken. De hadde en utrolig teft på hvor det var olje og gass. Flaks? Eller ligger det noe mer bak? Noen må ha hatt gode kunnskaper om geologi.

Norges Fiskarlag stilte med Charles Remø fra Herøy og Konrad Solberg fra Stokksundet som nye medlemmer i oljerådet til forhandlinger om områder som kunne åpnes. Til det avgjørende møtet var det kommet inn store bunker med forslag om uttalelser.

Fiskenes ville i utgangspunktet ikke slippe oljenæringen til på Haltenbanken, og fiskerisjefen endret forslaget sitt med å lansere områder som Frøyabanken, ei blokk vest av Stad, Buagrunden, Griphølen og strekningen Stad til Svinøy. Det ble direkte advart mot Haltenbanken.

Oljerådet holdt seg i all hovedsak til innstillingen fra fiskerisjefen i Møre og Romsdal, men på ett punkt kom det et tillegg, for området Haltenbanken: «Dersom de forannevnte områder ikke gir tilstrekkelige muligheter for de undersøkelser som bør foretas av sokkelen utenfor Møre og Trøndelag, ber en om at Industridepartementet kommer tilbake med konkrete forslag om hvilke områder av Haltenbanken som bør undersøkes. En vil allerede nå peke på at det vil gi minst skade for fiskeriinteressene med oljevirkosomhet på den nordre/nordøstre del av Haltenbanken.»

Dette ble et enstemmig vedtak. Først har politikerne invitert fiskerne inn i oljerådet, og deretter gått en runde i ytre bane et halvt års tid, for så å samle seg om en uttalelse som nettopp peker på den delen av Haltenbanken som geologene har tro på.

Statoil ba så oljerådet om å vurdere områder på vandyp mer enn 300 meter, og Ellingsgård maktet å få til en enighet om hvilke blokker som kunne aksepteres. I rådet satt det både fiskere som hadde betydelig skepsis til hele oljeindustrien, og det var politikere fra partier som slett ikke ønsket å bore nord for Stad. Hovedårsaken til enstemmighet er Ellingsgårds dyktige forarbeid. Det var en fin tone innad, og det var

en bragd å få plukket ut strategiske blokker med litt potensial. De mest lovende områdene ble foreløpig satt på vent.

Suksessen er ikke mindre når vi ettertid kan oppsummere hvilke resultater det ble av blokkene som oljerådet pekte ut med å sette fingeren på kartet ved Haltenbanken: Her lå gassfeltet Tyrihans, nordre del av Midgard som blir det første funnet nord for Stad i 1981, her er søndre del av Midgard og selveste Draugen.

Kristiansund kastet bort mye penger og tid på dannelsen av det lokale oljeselskapet Atlant-Oil på midten av 1970-tallet, og som til slutt ble slukt av Det Norske Oljeselskap og kassabeholdningen direkte ranet i et legalisert tyveri gjennom en fiendtlig fusjon. Bedre gikk det med sidevirksomheten Atlantic Supply som fikk bygget og driftet supplybåter. Det skapte arbeidsplasser både i land og på havet.

Arnfinn Kamsvåg (1931–2001) er den industrimannen som har satt dypest spor etter seg av lokale eierinteresser i oljebyen Kristiansund, og han skapte sitt store offshorervert i Smevågen i nabokommunen Averøy. Her slo han til ni år før den første oljeriggen dukket opp nord for Stad. Sterkoder er et stort navn i norsk verftsindustri, etablert i 1916 som produsent av en glødehodemotor, og det ble overtatt av brødrene Ivar og Arnfinn Kamsvåg i 1966.

I Smevågen bygget Kamsvåg-brødrene dypvannskai og en seksjons-hall. Hele området var på 250 dekar. Først ble Kværner en partner og de bygget ni moduler til Statfjord A med Mobil som oppdragsgiver. Den største modulen veide 900 tonn.

I 1978 inngikk Sterkoder et samarbeid med et fransk selskap (UIE) og de leverte seks moduler til Statfjord B og modul til ståldekket på boligplattformen til Valhall. På toppen av aktivitet i 1980 var det 850 arbeidere i sving på offshorerwerkstedet. Senere var det en rekke leveranser for Elf på Frigg, med Statpipe, Kaldair, Hydro og Kongsberg som kunder. En enorm innsats måtte til for å holde bedriften inne på «the bidders list» i de ellefve årene med utbygging av gigantfelt i Nordsjøen. To storkontrakter til Gullfaks A og Frigg fullførte offshoreepoken i Averøy til slutten av 1980-årene.

Sterkoder gikk videre til finske Wærtsila Marine i 1988, og til slutt var det Jens Ulltveit-Moe og Umoe som overtok i 1991. Umoe satset på skipsverftet til 2002. Industriområdet på Dale er bygget om til en næringspark for offshoreindustrien. Anlegget i Smevågen i Averøy kommune ble solgt til Hafslund, som gjennom selskapet Biowood forsøker å starte opp produksjon av trepellets.

Statoil finansierte oljebasen

Det gikk sakte fremover i 1970-årene, med en bransje som skulle vært i gang med boring fra 1974, men som ventet på at statsoljeselskapet skulle bygge seg opp. Oljekrisen i 1973 drepte mye av tempoet, og

Bravo-utblåsingen i 1977 skremte noen til å tenke mer på sikkerhet og miljø. Industriminister Bjartmar Gjerde ble klart nølende om åpning nordover.

William Dall var litt deprimert, da han sa: «Det langsomme utviklingstempo har kommet som en kalddusj på oss. Vi sitter på grenen og venter på klarsignal. Det kan ikke underslås at den usikkerhet om utviklingstempo som vi har hatt i lengre tid, har vært uheldig for byens og distriktets næringsliv. Vi kan ikke rolig sitte og se på at vi sakker akterover. Planleggingsfasen må avløses av en handlingsfase. Da vil bysamfunnet stå beredt til å motta den kommende oljevirkosomhet og følge den opp. Vi venter på klarsignalet.»

I oljeutvalget manglet medlemmene kunnskap om hva en oljebase skulle inneholde, men heldigvis fanget de opp et notat fra Trøndelag med alle typer tekniske spesifikasjoner og faguttrykk som casing, sement, rockbits og mud.

Basen i Harstad sto modell for Vikan i Kristiansund, her Østlandske Lloyd og Fred. Olsen satt på en opsjon i noen år, og spørsmålet var hva det skal bli til: Komme inn hos etablerte Smevågen i Averøy? Eller hos Storvik-verftet på Dale, eller å begynne fra bunnen av med den idylliske sørsiden av Nordlandet, Vikan – med en kombinasjon av Statoil og lokale interesser? Oljeutvalget fant ikke veien videre. Det

Statoil åpner letekontoret ved Vestbase i 1985. Arve Johnsen tenner flammen på ei lampe som har en 150 millioner år gammel sokkel, sandstein fra Smorbukk-fjellet. Åpningen er en stor begivenhet for ordfører Øivind Jensen (f.v.), kontorets sjef Thor Sæthero og fylkesordfører Lars Ramstad. Foto: Statoil

snudde med en ny rådmann som startet i Kristiansund kommune. Thor Sætherø ble vendepunktet. Han tok nye fremstøt alene, til Statoil og Industridepartementet. Han fremforhandlet baseavtalen mellom det lokale Midt-Norsk Baseservice og Statoil, og så gikk prosessen i hurtig tempo med anleggsstart i 1979 og offisiell åpning 27. mai 1980. Dagen før hadde leteriggen «Byford Dolphin» ankommet Kristiansund. Oljeboringen kunne starte opp når riggen hadde fått en overhaling. Høyre og Ap dro saken i land i Stortinget, en forsiktig oppstart utenfor Troms og den ene brønnen på Haltenbanken med Saga som operatør. På Vestbase åpnet en oljebase på ti dekar med noen brakker der tre ansatte flyttet inn, og på helikopterbasen var det også kummerlige forhold da flyvningen startet med et Bell 212 helikopter med plass til åtte eller ni passasjerer. Kvernberget hadde ikke en gang hangar.

Fra 1980 ble William Dall kommunal oljekonsulent i halv stilling etter å ha arbeidet gratis i ti år og til og med betalt turer fra egen lomme. Nå ønsket han en betalt jobb. Han initierte dette selv. Otto Dyb som byens ordfører tok ledervervet i oljeutvalget – som han beholdt helt til 1995.

I perioden 1970 til 1980 hadde oljeutvalget 231 møter og deltatt på 50 konferanser. Innsatsen hadde hittil ført til et titalls arbeidsplasser. Vi kan ikke regne med de 850 personer som Kamsvåg og Sterkoders offshoreverft hadde i Smevågen.

Statoil forskutterte investeringene ved Vestbase i 1980-årene, og om økonomien ikke gikk som det skulle, ble det kompensert med en kapasitetsavgift. Basesjef Gunnar Backer i Vestbase hadde stor hjelp i Statoil, men det var også andre dyktige aktører som kom tidlig inn: Saga, Shell, BP, Conoco, Hydro og Elf. Disse selskapene satte alle sammen sitt preg på kystbyen og varslet nye tider.

En flystreik ødela åpningsarrangementet for Vestbase og Kristiansund kommune. Gjester fra regjeringen, Statoil, Saga, Elf, Helikopter Service og Braathens nådde ikke frem. De som skulle få gaver og oppmerksomhet, var forhindret, og det amputerte opplegget gjorde at Sagas informasjonssjef Bjørn Glenne hadde hovedrollen. Han utropte Dyb til medlem av Saga Petroleums penneorden, og overrakte et pennesett i 12 karat gull. Kristiansunds varaordfører Knut Engdahl (H) ga bort et hylstikke og et smørlodd, eldgamle fiskeredskaper som nordmøringer har brukt siden 1400-tallet.

Årene 1981-85 med mange funn

Saga fant Midgard-gassen i sin tredje brønn på Haltenbanken, i 1981 – og det førte til enorm optimisme. Gass var et problem, men med gass følger olje, og så skjedde det mye frem til nyttårsaften 1985 da Hydro oppdaget Njord. Innimellom hadde Saga oppdaget gassen i Midgard og Statoil fant Smørbukk. Gledeligst av alt ble det gjort store oljefunn da Shell boret inn i juvelen Draugen og Conoco satte boret i Heidrun-

feltet. Haltenbanken var en suksess i løpet av kort tid. Leting ga ujevn aktivitet i land, 21 årsverk det første året, og en total omsetning i Midt-Norge på 13,2 millioner kroner og av dette 8,8 millioner kroner til bedrifter og enkeltpersoner i oljebyen. Lokale innkjøp var en stor skuffelse og næringslivet lokalt holdt seg unna.

De første basearbeiderne i oljen kom fra fiskeindustrien. Basesjefen Gunnar Backer hadde ledet Astra fiskeindustri i 17 år da han flyttet til Vestbase i 1980. Han tok med seg de beste folkene fra fiskeindustrien, de han kjente som dyktige bryggesjauere og som tok et tak om det var kveld eller helg for å losse eller laste et skip. Å kunne kjøre truck, var naturligvis en viktig kvalitet.

Det nye med oljeindustrien kunne være høyere tempo og overraskende ordrer, men det var ikke så mystisk, heller. Folk fant seg til rette med oppgavene selv med minimal opplæring.

1980-årene førte til viktige funn – mens driftsfasen måtte vente helt til 1993. Hadde 70-tallet vært en ventetid, skulle det bli enda tyngre mot slutten av 80-tallet da bankkrisen og jappetidens regninger skulle gjøres opp.

Vidkun Hveding (H) var den statsråden som sørget for at det ble helårsboring fra 1982, og det økte virksomheten betydelig. Oljedirektoratet

Draugen oppankret på Haltenbanken 17. mai 1993. Shell-ansatte går i tog med norske flagg på helidekket. Foto: Norske Shell

flyttet til Harstad, men brydde seg ikke om å etablere seg i Kristiansund, og det var en skuffelse for hele landsdelen. Oljedirektoratets fravær føltes merkbart i forbindelse med gassutblåsing på en leterigg i 1985 og ved flere dødsulykker på skip, Norne-helikopteret som gikk ned og ved en dødsulykke på Heidrun i 1999. Det har vært alvorlige hendelser på Haltenbanken med gassutslipp og store oljeutslipp i havet. Det er i grunnen rart og kritikkverdig at OD selv ikke har ønsket å ta en tydeligere rolle i beredskapssammenheng i Norskehavet.

Oljeselskaper med leteaktivitet slo seg ikke ned med fast bemanning. Det ble mobilisert til det enkelte oppdrag, for så å bli avviklet. Unntaket var den flotte åpningen av Statoils letekontor 22. august 1985. Arve Johnsen skrudde på sjarmen: «Karakteristisk for Haltenbanken er at man nesten alltid finner noe når man leter. Spørsmålet er hva man finner. Er det kondensat, olje eller gass, eller kanskje en blanding? Haltenbanken er vår beste bankforbindelse.»

Store ord faller ved slike anledninger. Arve Johnsen sa noe som aldri skal bli glemte i Kristiansund: «Vi er kommet for å bli. Ikke for bare noen tiår fremover, men for generasjoner.»

Ilandføring til Midt-Norge

Med Statoils lete- og borepersonell flyttet kompetansen inn. Letesjef Tore Sund var også optimist om fremtidsutsiktene: «Det nye letekontoret blir en aktiv og inspirerende arbeidsplass i mange tiår fremover.»

Den aller første ansatte i Statoil Kristiansund het Sjur Aasheim, og det gikk greit å rekruttere fagfolkene, geologer og geofysikere, til kontoret i Omagata 110 C.

Kristiansund kommune var også raus med Statoil og ga innflytteren den beste tomte i byen, «Oljeberget» på Nordlandet, for at det skulle reises et administrasjonsbygg av høy kvalitet. Statoil kjøpte 50 mål tomt av det beste Kristiansund hadde å tilby, selve indrefiletten av fine byggetomter, beliggende i skjønne Kroghenga. Den var spart til det beste som måtte komme i fremtiden.

Fra toppen kunne Statoil se til basen, flyplassen og havneområdet. Logistikken var glimrende. Kort vei var det til Haltenbanken, og alt lå tett på i Kristiansund. I Statoils styremøte ble tomte beskrevet som helt ideell. Kostnaden var kun seks millioner kroner.

1985 var en fin høst for oljebyen. Meldingene kom tett fra Draugen. Shell-folkene badet i god oljekvalitet for hver brønn. Hydro var på sporet av Njord med den elegante riggen «Polar Pioneer». Arve Johnsen hadde det også travelt. Tre av Statoils fire leterigg var i aktivitet på Haltenbanken samtidig. Statoil tenkte de kunne innta et nytt høydedrag; en ilandføring til Midt-Norge, et sted mellom Molde og Brønnøysund. Lanseringen av de tre ilandføringskorridorene førte til at mange tok av i Midt-Norge. Fire fylkeskommuner havnet i sterk konkurranse. Arve

Johnsen bygget opp fallhøyde for skuffelser. En så bred utredningsprosess med i utgangspunktet 123 landingspunkter gir kun den ene vinneren, og mange tapere. Statoils ledelse spente buen høyt. Selv om de manglet et skikkelig oljefunn, dominerte de nyhetsbildet.

Johnsens etterkommer som konsernsjef, Harald Norvik, besøkte Statoil-kontoret i Kristiansund 6. september 1989. Han lovet å satse på Kristiansund og videreutvikle virksomheten, men da måtte arbeidsgrunnlaget bli større med flere blokker og operatørskap, samt større eierandeler i blokkene.

Statoils letetekontor i Kristiansund ble vedtatt nedlagt av Statoils styre i 1992. En verre skuffelse kunne ikke Kristiansund fått. Prosessen var også kamuflert både fra Statoils og kommunens side. Konsernsjef Harald Norvik beholdt Harstad, og flyttet folk både nordover og sørover til hovedkontoret. De fremtidige generasjonene som Arve Johnsen snakket om, varte i bare sju år. Statoil fikk aldri reist bygget i Kroghenga. De solgte unna. Mens Shell utviklet sitt Draugen-felt, og flyttet en hel driftsorganisasjon til sitt nybygg Råket, forsvant Statoil ut bakdøra. Den lille avskjedsgaven var en miniatyr av en byfoss i Nerparken, en jubileumsgave til Kristiansunds 250-årsjubileum 29. juni 1992. Mens Shell ønsket kongeparet velkommen på lunsj denne dagen, var forberedelsene til flytting i ferd med å starte hos Statoil. Nåde den som protesterte internt.

Statoil fant til slutt frem til Tjeldbergodden som ilandføringssted for Heidrun-gassen. Det var spenstig nok. Selskapet overtok operatørskapet for Heidrun i drift i 1995, og det ble lagt en metanolfabrikk til ilandføringsstedet og et gassrør ut til plattformen. Det var en dristig beslutning å satse på nedstrøms aktivitet, og det var en avgjørelse som ikke kunne blitt noe av uten personligheter som Tore Tønne i Statoil og Finn Kristensen i regjeringen – og på lokalt nivå den driftige ordfører Knut Baardset i Aure kommune. Det hjalp på at kommunene Aure, Hemne og Hitra etablerte et forpliktende samarbeid seg imellom, over kommune- og fylkesgrensene.

Shell møtte kald skulder i Trondheim

For å holde tritt med utviklingen, måtte Kristiansund modernisere byen for å ta vertskapsrollen med krav til kvalitet. Hundrevis av millioner måtte sprøytes inn i kommunal og regional infrastruktur, slik som veier og fjordkryssinger, flyplassutvidelse, skoler og kulturtilbud. Derfor har kommunen i perioder vært gjeldstynget. Samtidig har det vært vilje til å ta store investeringer i næringsarealer. Det har en høy pris å være vertskap for oljeindustrien. Krav stilles av mange parter.

1988 var gjennombruddets år for valg av driftsorganisasjoner, og det endte godt med Stortingets vedtak den 19. desember om drift og base for Draugen og base for Heidrun. Det utviklet seg til en nervepirrende prosess for Kristiansunds politiske ledelse. De visste at Shell ønsket base-

tjenester for Draugen plassert hos Vestbase. Ingen kunne finne argumenter for noe annet, men Shell kunne tenkt seg en driftsorganisasjon i en større by, som Trondheim, og også Stjørdal var en god kandidat med gode kommunikasjoner med fly.

Trondheim spilte fra seg alle kort til Kristiansund. Shell ble regelrett boikottet av byen på grunn av sin deltakelse og virksomhet i Sør-Afrika under apartheidperioden. I bystyret var det dårlig stemning for Shell, bensinstasjonene mistet kunder på grunn av aksjoner og profilerte Rosenborg-spillere nektet å spille med Shells logo på drakta. Ordføreren i Trondheim viste Norske Shell en kald skulder. Kjemien stemte ikke. Å reise til en by der du er uønsket, kan ikke være hyggelig. Derimot var det varme og gjestfrihet i Nord-Trøndelag, i Stjørdal, men Shell tok avgjørelsen med hjertet og fløy til Kristiansund, med god grunn, og der var det mottakelse som varmet. Champagnen lå klar på kjøleren.

Conoco hadde også problemer å velge side, og Kristiansund nølte med å kreve Heidruns driftsorganisasjon og planlagte tidligproduksjon. Conoco ønsket seg til Trondheim. Statoil som skulle ta over i driftsfasen, hadde bygget opp en oljebase i Kristiansund. Det ville være store beløp spart med å velge Kristiansund i Heidruns lange levetid. Dette Heidrun-prosjektet som Conoco ballet med viste seg å være akkurat så useriøst som fryktet.

På stand under ONS i Stavanger ga Otto Dyb dette hjertesukket sensommeren 1988: «Det ville vært blodig urettferdig mot landsdelen og Midt-Norge dersom vi ikke fikk Draugen og Heidrun. Det er økonomisk mest gunstig, og det er noe som teller i vår tid der Statoil må låne tre milliarder kroner for å komme videre på grunn av Mongstad-skandalen. Da bør man også velge det billigste og beste distriktspolitiske med Haltenbanken. Det er ikke ofte at økonomi og god distriktspolitikk faller sammen, men i vårt tilfelle gjør det nettopp det. Bruker politikerne fornuften i høst, kan ikke dette gå galt.»

Dyb fikk rett i sin analyse. Shell gikk til Kristiansund. Enstemmig Heidrun base det samme med 105 stemmer for Kristiansund, 38 for Sandnessjøen/Brønnøysund, og overraskende nok Stjørdal som driftsorganisasjon – ikke Trondheim – med 83 stemmer mot 60.

19. desember 1988 fikk Norge to nye oljebyer i driftsfasen, Kristiansund og Stjørdal, og fra denne dato utviklet de seg parallelt. De er tvillingbyer i petroleumssektoren i Midt-Norge, og Statoil er den store kunden som legger igjen mest aktivitet. På en god andre plass finnes Norske Shell.

Men for Heidrun og havarent tidligproduksjon som nesten dunstet bort før stortingsklubba smalt i bordet, så hadde Conoco forledet landets nasjonalforsamling. Tidligproduksjonen ble det ikke noe av. Det er den eneste feltutbygging som Stortinget har vedtatt, og som ikke er blitt gjennomført.

Da var det klart for produksjon på Draugen i 1993 og Heidrun i 1995. I 1997 åpnet Norsk Hydro sin driftsorganisasjon i Kristiansund for det langt mindre Njord-feltet, og det var også et kjærkomment tilskudd til miljøet. Selv om Hydro og Statoil fusjonerte mange år senere, ligger driftsorganisasjonen fortsatt for Njord i Kristiansund. Stortingsvedtak bør helst ikke brytes.

Statoil drift nord bygget seg opp i Stjørdal, og senere kom nye felt og driftsorganisasjoner, og parallelt fikk Kristiansund base, forsyning, teknologi og operasjoner med skip og transport til og fra med mennesker og utstyr.

Det var Åsgard-feltet som utløste gasseskport og en rekke havbunnsfelt, som kunne knytte seg på gassenteret Åsgard B. Det skjedde i 1999 og 2000. Prosjektet hadde enorme overskridelser. Det førte til mannefall i Statoils styre og ledelse, og var en sterk markering fra regjeringens side om at de ikke ville tolerere flere overskridelser. 20 milliarder kroner høres mye ut. Det regjeringen og vikarierende olje- og energiminister Anne Enger Lahnstein ikke tok høyde for, var den enorme inntektsstrømmen som Åsgard utløste da feltene Midgard og Smørbukk kom i jevn produksjon – og ikke minst da Tyrihans, Yttergryta, Mikkell, Morvin med flere hengte seg på.

Vestbase AS har siden 1980 vært et knutepunkt for offshoreaktiviteten i Norskehavet. Selskapet sysselsetter 210 ansatte av basens totalt 800 ansatte og er heleid av NorSea Group AS som har eierinteresser i ti forsyningsbaser lange Norskekysten.

Det er også bygget opp andre basemiljøer, ved Oss-Nor på Nordlandet, Kristiansund Base er leietaker hos Vestbase på Hestvikhalmene i Averøy og det er egne miljøer ved Bolga, i Melkvikan og Umoes industripark på Dale.

Produksjonen tar (nesten) ikke slutt

I 2010 var det 22 000 sysselsatte i olje og gass i Møre og Romsdal. Kristiansund har vel 3200 direkte sysselsatt i næringen, og den vokser hurtig videre. Oljeservice styrer unna finanskriser. Det er en imponerende bredde innen shipping og den maritime klyngen, med gassenteret Nyhamna og leverandørindustrien knyttet til Vestbase. Ungdom satser på utdanningsretninger innen petroleumsfag. Få snakker om at dette er en solnedgangsindustri.

Draugen har vært i drift i 18 år allerede, selv om en regnet en levetid på 17 år i behandlingen av plan for utbygging og drift. Operatøren Shell planlegger drift av Draugen til 2035! Statoil tenker det samme om Heidrun. Den skal vare lenge, er nesten utømmelig, og det samme gjelder for Ormen Lange som britene varmer seg på.

Ormen Lange har vært en fantastisk utfordring for hele Norge. Dette store gass- og kondensatfunnet ble oppdaget i 1997. «Ormen til Møre»

*Nyhamna i Aukra kommune på Romsdalskysten er Midt-Norges knutepunkt for gassseksport. Her vil det skje mye i årene fremover når nye gassrør kommer fra nord.
Foto: Norske Shell*

ble et slagord som vant frem i de politiske miljøene. Hydro ville i land på Romsdalskysten!

Feltet er bygget ut på 900 meters vanddyb i Eggaraset rett vest av Kristiansund. Brønnstrømmen går inn til Nyhamna, og etter at gassen er blitt vasket og pyntet i ti minutter, sendes den til Easington i England, via Sleipner-området i Nordsjøen. Ormen Lange er det største byggverk som er reist i Midt-Norge. Hydro bygget ut Ormen Lange, og Shell har jobben som driftsoperatør. Eventyret om Ormen Lange er formidlet til hele verden, og det er ennå ikke historier som er blitt fortalt. Europa trenger gass. Det kommer store ressurser i nye rør nordfra de neste årene.

Kristiansund er en utpreget filialby. Noen lokalt eide bedrifter har utviklet seg svært positivt og flytter nordover med utviklingen. Selskaper fra Midt-Norge passer nøye på mulighetene ved Helgelandsbase i Sandnessjøen og ved Polarbase i Hammerfest, sikkert også Kirkenes på litt sikt.

Fortsatt kan leverandørindustrien handle mer i oljebyen i Midt-Norge. Gamle forbindelser i Stavanger og Bergen har mange ganger bremset utviklingen nordover, men stadig mer kommer: Inspeksjon, stigerør, havbunnsutstyr, kompresjonsteknologi og smarte løsninger med brønn, ventiler og rør. Kristiansunds-miljøet kan mye, og de ønsker mer av alt.

Grovt sett kan vi si at det er 250 brønner i produksjon i Norskehavet, før vi begynner på de store prosjektene som Luva (nå Aasta Hansteen)

og Linnorm. 155 av disse nålestikkene i moder jord er subseabrønner. Norskehavet er et teknologisk laboratorium. Her finnes det nye utstyret. Først dukket det opp flytende produksjonsanlegg, og siden ble det lettere havbunnsutstyr fra norske leverandører som FMC Technologies og Aker. De har skapt revolusjon med sine løsninger.

Oppfinnsomheten er stor. Nye rør vil bli lagt fra Vøringbassenget og Barentshavet i dette tiåret. Gassco har skissen klar. Vi sier som Tyrihans i eventyret: «Vil du være med, så heng på!»

Nye gassrør fører atter til utbygging av små felt. På Haltenbanken er det mer enn dusinet fullt som ennå ikke er bygget ut. De kommer på plass i perioden frem til 2025.

Leting på dypt vann er ennå i en tidlig fase. Kristiansund er på vei opp i ettermarkedet. Drift er i det lange løp viktigere enn utbyggingsprosjektene.

Sirkushester og kvinner i nettverk

Oljeutvalget eksisterer ennå. Ordfører Per Kristian Øyen (A) er leder av utvalget. Nestleder er gammelordfører Harald M. Stokke (A) og her sitter også tidligere rådmann Anton Monge (H). De gamle sirkushestene reiser nesten mer enn før.

Den eldste gjenværende aktør fra den gamle skolen med Dall og Dyb er Arnt A. Wærnes (f. 1940) med sine bedrifter Oss-Nor og Benor.

*Veksten videre vil komme på Hestvikholmene i Averøy som Vestbase AS kjøpte i januar 2012 av Averøy Eiendom. 320 dekar er tilrettelagt for oljeindustrien i kommende år.
Foto: Øyvind Giske*

Også han har ledet Oljeutvalget. Han var i Stavanger under den første oljemessen i 1974. I øyeblikket er han mest opptatt av å få fotfeste i Sandnessjøen og Hammerfest.

Kvinnene har markert seg tydelig i oljenæringen. Både Aud Inger Aure (KrF) og Berit Tønnesen (A) har ledet Oljeutvalget i hver sin periode. I mange strategiske posisjoner har kvinnene tatt roret, sterkere enn andre steder. I nettverkene er det ikke mannsdominert. Jentene er ofte best kvalifisert, og det nyter Kristiansund og sokkelen utenfor godt av.

Det er prestisjefylt å bli valgt inn som en av fem representanter i Oljeutvalget, men det er nytteløst å få til noe om en ikke er dedikert til oppgaven. Personlige relasjoner var viktig i 1970, og det har ikke endret seg mye. Hemmelighold er ikke lenger nødvendig; det er åpenhet og debatter, og bransjen samles i ulike nettverk. Ikke minst har møteplassen Petropolen vært viktig for informasjon og nettverksbygging.

Kristiansund kan endelig senke skuldrene litt. Mange ting blir styrt til byen nesten av seg selv fordi det finnes mennesker som har arbeidslyst og nysgjerrighet. «Akutten» er åpen døgnet rundt, hele året. Arbeidsspråket er engelsk. Kristiansund er absolutt forandret sammenlignet med 1970, 1980 og 1990. Noe forsvant med oljealderen, og nye ting ble født.

For å minnes gamle helter og kjenne følelsen av hornmusikk og patriotisme i brystet, feirer Kristiansund Oljens Dag hvert eneste år. Oljens fødselsdag er den 17. september. Slå den!

Kilder:

- Personlig arkiv etter William Dall, 1970-1990. Arkivet er komplett med møtereferater, diskusjonsgrunnlag, personlige notater, kilder og beskriver metodikk i undersøkelser.
- Personlig arkiv etter Oljeutvalgets leder Otto Dyb, 1970-1995. Apoteker Dyb stilte sitt arkiv i Løveapoteket til disposisjon for forfatteren.
- Dokumenter i Kristiansunds oljeutvalg 1970-2004.
- Presseklipp samlet av William Dall og Arnt A. Wærnes 1970-2005.
- Arnt A. Wærnes fanget opp Dall-arkivet etter oljekonsulentens død, og har stilt det til disposisjon for forfatteren. Wærnes åpnet Petrosenteret i 2004, som er midtnorsk dokumentasjonssenter for petroleum, på Storkaia i Kristiansund. Her ble også «Oljens dag» etablert. Byen feirer hvert år 17. september og basevedtaket i formannskapet, og det var Arnt A. Wærnes, Torhild Farstad og Helge Hegerberg som innstiftet oljens fødselsdag.
- Redaksjonelt arkiv for journalist Helge Hegerberg 1979-2012.
- Generalplan for Kristiansund, 1971.

- Vestbases historikk, tilrettelagt av Eva Karin Haugen.
- Det norske oljeeventyret, en analyse av den petroleumsrelaterede utviklingen i Midt- og Nord-Norge, v/Jon-Andreas Solberg i 2009.
- Intervju med: Otto Dyb, Kristian Sylthe, Asbjørn Jordahl, Arne Tryggeseth, Gunnar Backer, Alf Dahl, Arnt A. Wærnes, Alf Kr. Lillebo, Einar Knudsen, Odny Gunnesdal, Anton Monge, Harald M. Stokke, Karl-Edwin Manshaus, Hogne Hongset, Roy Ødegård, Ivar Ytreland, Rolf-Henning Blaasvær, Per Kr. Øyen, Alv Jakob Fostervoll, Knut Engdahl, Helge Hansen, Ellen Engdahl, Christina Hovde, Ture Haugen og Gunnar Owe Gundersen.
- Øvrige kilder og henvisning til dokumenter finnes på sidene 238 til 242 i oljehistorien «Et stille diplomati».